

Li Laus

**LAUS
DE
CLOUTILDO
LAMAZOU-BETBEDER**

Pauleto BAYLAC-SERRET
Felibre Majourau

LAUS
DE
CLOUTILDO
LAMAZOU-BETBEDER
(1906 – 2008)

Cigalo Gascono o de Douzo

Santo-Estello de Sant-Iriès la Percho

CIGALO GASCOUNO

O

de DOUZO

1876

Léonce COUTURE

(1832 – 1902)

1902

Michel CAMELAT

(1871 - 1962)

1963

Clotilde LAMAZOU-BETBEDER

(1906– 2008)

2011

Paulette BAYLAC-SERRET

Abansdiser

L'an passat, enas Sentas-Marias dera Mar, eth Consistòri, mercés aths majoraus, que'm hasó l'aunor de hida'm era *Cigala Gascona o de Doze, veusa de Cloutilda Lamazou-Betbédé* e que n'èi a regraciar era Majorala Glaudeto Occelli-Sadaillan, eths majoraus Jòrdi Passerat e Michèu Samouillan, eths miés pairins.

Pesanta carga, aqueth aunor, après eths illustres davancèrs de qui vegetz sus era tela. Non son que tres, mès que sabon hèr cantar, de loncas annadas, aquera Cigala sus eths sos-afluents der'Ador :

- Leonce Couture, 26 ans, sus era Doza ;
- Miquèu de Camelat, 60 ans, sus eth gave d'Azun ;
- Cloutilda Lamazou-Betbédé, 45 ans, sus era vath der' Ossa.

Ara, era Cigala que s'ei posada en Bigòrra, sus era hont der'Ador, a ont ... ailas ! n'aura pas eth leser de cantar d'autan bèras pòsas...

Quin escrifer Laus, quan òm non sap pas arren dera Dauna de qui vos a precedat ?

Urosament, quan hestejèm eths 150 ans de Felibritge à Banhèras de Bigòrra, que hasóí era coneishença de Miquelina de Turon, causida Reina deth Felibritge à Perigièrs en 1976.

Era Reina Miquelina, neboda dera Majorala Cloutilda Lamazou-Betbédé !

Miquelina que m'a escrivut de loncas letras, que m'a enviat arrevistas, que m'a enviat fòtos, que'ns èm parladas en telefòne, ... e ara que pensi coneisher Cloutilda Lamazou-Betbédé e que'm semble de que'n voi poder parlar.

Mercés, gran mercés a Miquelina Sapaly.

Vos, qui m'escotat, qu'espèri de que non seratz pas tròp avejats en tot entener aquera lenga d'òc de qui ei era mia : eth gascon de Bigòrra.

Era vita de Cloutilda

Enas Baishas Pireneas, en vilatge de Gomer, ath som dera sèrra, en suspart dera vath der' Ossa, en un ostau aperat « Betbedé », nascó, eth 7 de junh de 1906, Cloutilda Lamazou-Betbedé.

En aquera familia terriana, catolica, de quau era preséncia ei atestada desempuish eth an de 1385, peth permer arrecensament de Gaston Febus e qui demora ua arreferéncia entà tot bearnés, era mainada qu'estó ensinçada, ath mei de nombrós frairs e sòrs, dens la fe deths pairans. Leon Berard, ministre e membre der' Academia Francesa, digó eth auròst de Ugèni Lamazou-Betbedé, sa pair de Cloutilda, en tot insistar sus er' avisada paciéncia deth òme dera tèrra, qui, per sa faïçon d'èster, hica en aonor era foncion majora deth dret sens.

Cloutilda Lamazou-Betbedé, beròja hemna eleganta, modèrna, eslegida locau, qui caçava, condusiva ua auto, qu'avè ua autoritat naturau mès tostemp arrisolenta e agradiva. D'aquera education famihau, que'u ne demorè ua grana fòrça de caractèr, ua arrigor, ua probitat e un sens deth dever jamès en default.

A Betbedé, n'òm n'entenèva que cants d'auseths o angèlus deths vilatges dera plana. Deth camin « Enric IV » qu'òm vegèva tots eths pics deras Pireneas. Quin, en tot viver en un siti parèlh, Cloutilda auré podut non pas èster aperada peth domèni deths arts ? pinrura, dessenh, esculptura e musica. A Betbedé qu'òm cantava, e Cloutilda, dab ua bèra votz de mezzo-soprano, que cantava dab eths frairs sués, o tota sola.

Cloutilda que s'esté a Betbedé entiò 'ra despartida de sa mair e de sa pair. Era maison, isolada ath mei deths prats e deths bòsc, qu'estó tostemp gardada peths cans « montanhas deras pireneas ». Cloutilda que devengó expèrta d'aquera raça e que hasó partida de nombrósas juradas deths concors. Puish, enas annadas de 1960, qu'anè viver a « Sent-Martin », tostemp a Gomer, e tostemp dab eths cans pastors.

Era lenga mairana

A Betbedé, qu'òm parlava francés dad hèra d'aisa, mès, era lenga de tot dia qu'èra eth bearnés. Era passion de tota 'ra vita de Cloutilda, qu'estó, eth sué gran amor dera lenga bearnésa : « *Non volem pas entener diser*

que las lengas provinciaus qu'an fenit lor temps. Ad en darrèr ! los de qui preténden que la reviscolada d'Oc n'ei sonque un bèth saunei »

Coma d'outes se son illustrats tara defensa dera lenga francesa, Cloutilda qu'a viscut entà manténguer era lenga mairana e tara renavida dera lenga d'òc. Qu'estó ua herotja gardiana deras tradicions e dera « *glòri dou terraire bearnés* » : « *Qu'èi plan courut...! Qu'èi vist parçans riches o praubes, tots que'm sabon plaser, mès nat non való autant, aths miés uelhs, que la terra bearnesa.* »

Pormor d'aqueth arsec tara lenga bearnésa e gascona, ara seguida deth coble de Jan de Bouzet, professor ena Sorbona, qu'aderè ar' « Escòla Gaston Febus », era branca pirenenca deth Felibritge.

Eth Felibritge ho implantat en Gasconha, eth 3 de Janvièr de 1896, dab era creacion der' « Escòla Gaston Febus » per Simin Palay, Miquèu de Camelat e d'outes. Un an après, que pareishèva era revista « Reclams de Bearn e Gasconha » qui publicava, en lenga gascona, suban eths parlars de cada terraire, tèxtes de prosators, o de poètas coma Filadèlfa de Yerda, e tan d'outes.

Qu'ei en aquera revista de que podem leguir tota er' òbra de Cloutilda Lamazou-Betbédé. Era premsa locau, que publicava « Causes de Nouste », elegantas batalèras, en bearnés, qui tractavan de subjèctes d'actualitat o de societat. Cloutilda Lamazou-Betbédé que n'èra eth autor e que signava « Peyou dou Bourdalat ». Qu'escrivèva dab grana mestria, ua lenga pura, dens un estile drilhant e alurat : aumatges, devis, auròsts, racontes de viatges o d'encontres coma era deth pelegrin qui caminava de cap era Vièrja de Massabièla :

« Que coneishè eth lengatge de l'aura e que sabè tirar partit de sos dises. Suban que bohèsse de capbat o de capsus, que vengósse dera mar o deras tèrras, que sabè lo temps que haré eth lendedia e si l'auga puntejeré sus la bruma o sus un cèu clar e plié de promessas... Que's hidava aras estelas, qui, ce disè, aven un lengatge secret jamès trompiu... »

Era vita felibrenca

De 1931 entiò 1951, Cloutilda Lamazou-Betbedé, qu'estó « Reina der' Escòla Gaston Febus ». A condar d'aqueth dia, pendent tota 'ra

temporada d'avant guèrra, e après era guèrra, que presidè fòrça hèstas en Gasconha, que prononcè e qu'escrivó fòrças devis entà aunorar e arremerciar eras vilas qui arcuelhèn eths felibres. Pendent guèrra non i avó nada mes hèsta, mès Cloutilda que continuè de parlar, d'escriber, de cantar, e, dab eth sué frair Albert qu'amassèn eths joens dera vath e que creèn « Era canteria der'Ossa ».

Pendent un vintenat d'annadas que daunejè sus er' Escòla Gaston Febus e quan, en 1951, e deishè 'ra corona a Maria Teresa Gastellu, Simin Palay que l'arregraciè : « *Au nom de l'Escòla, Simin Palay que manda los nostes respectuos sentiménts de grat e de reconeishence à la Dauna qui, tan bèra temporada, arridenta e cantanta, apuish vint ans de reinatge, a decidat de pausar la corona* ».

En 1959, en Arles, qu'estó proclamada Mestressa en Gay Saber, eth Majorau Simin Palay, capdau de l'Escòla Gaston Febus que'u digó : «... *E quin lo Consistòri auré podut hicar de parts la demanda de qui l'adressèm l'an passat. N'etz pas hèras, las hemnas, qui an, coma vos, combatut tota 'ra vita tà la Causa felibrenca : meja dotzéna lhèu ? esparricadas per totas las tèrras d'Oc.* »

E, Cloutilda qui, desempuish annadas, èra dejà Capdau-ajuda der' Escòla qu'arresponó : «... *Mercés aus Majoraus dou Consistòri qui volon, non sèi perqué, troba'm un calam pro puishant e ua fe pro pregona entà hèr de jo un Meste en Gay Saber.* »

En 1960, eth 30 de janvièr, quan eths majoraus Simin Palay e Miquèu de Camelat arrecébon era Crotz dera Legion d'Aunor, era Capdau-ajuda Cloutilda que'us digó era pensada pregonda der' Escòla Gaston Febus : « ... *O, plan, qu'ei grana l'òbra qui complit amassa, la man dens le man... e que vs'en ètz cargats de segar lo bon blat ! ... Adara, la reviscolada qu'ei sus la via dera victòria...Pormor, qu'aus vòstes crits de viahòra-hòrça, que's lhèva ua armada atrevida de calams ahuegats, de trobadors, de pros chivalièrs...* »

Ara mort deth Majorau Miquèu de Camelat, Cloutilda, capdau-ajuda, qu'assegurè ath Meste aimat, eras aunors de qui'u devèn :

«... *Meste, lo vueit, qui leishatz aus nostes còrs, qu'ei sense termièras tant ei gran ! Vos, qu'èratz l'acès, lo conselhèr, l'amic de tota òra,*

l'amic qui non sap trompar, ni decéber, dret coma la justícia e solide coma los pics de la Bigòrra aimada... »

En 1963, ara Senta Estela de Muret, qu'estó eslegida Majorala deth Felibritge e qu'arrecebó era *Cigala Gascona o de Doze*, veusa deth Majorau Miquèu de Camelat.

Ath sué tor, eth 22 de hrevèr de 1965, eth capdau der' Escòla Gaston Febus, eth Majorau Simin Palay, que s'estienè tot docetas.

Cloutilda Lamazou-Betbédé que'u digó un esmavent e calorent auròst en Bearnés.

E, a condar de 1965, Cloutilda Lamazou-Betbédé qu'estó eth naveth Capdau der' Escòla Gaston Febus.

Majorau Miquèu de Camelat

Deth temps de qui estó capdau der' Escòla, Cloutilda qu'avó a còr de manténguer eth haut nivèu intellectuau de Reclams, de conservar ua lenga pura, arricha, tostemps au servici de sentiments nòbles : « *ço qui pot ha abança la lengue e la pensade félibrenque* »

En 1974, quan hestejèn a Pau, en Parc Beaumont, eth centenàri dera naishença de Simin Palay, Cloutilda que digó : « *Mès, non sabè, lo mainat de lavetz, de qu'estore tot ensorelhat de lutz poetica lo camin qu'anava seguir ; non sabè, non, que un vent d'engèni qu'anava bohar sus la sua amna, prèsta a receber sapiénça e saviesa...* »

A Cloutilda Lamazou-Betbédé, que l'agradava d'arretrobar « *la fe dens l'an qui ven* » e tots eths amics felibres taras hèstas de Senta Estela. Que disè : « *la mission deths felibres qu'ei de soviene's, tot en non s'arrestant pas de marchar ath en davant.* » Eths de qui l'an coneishuda que's bromban encòra de sa votz cristallina quan entonava « *Aqueras montanhas* » o era « *Canta a Senta Estèla* » o era « *Coupo Santo* » e, quan non podó mes anar taras amassadas, non mancava pas d'enviar eth sué « *poder* ».

Eth campanèr de Gomer qui avè sonat batias en 1906, que sonè eth

dòu, eth 13 d'aost de 2008, Cloutilda qu'avè 102 ans. Aqueth dia, era *Cigala de Gascona o de Doze* que s'arrestè de cantar ena vath der'Ossa.

Félibrige - texte original